

Právnická fakulta Masarykovy univerzity

Katedra ústavního práva a politologie

Bakalářská práce

Postavení prezidenta ČR

Autor: Ing. Radek Mráz

Akademický rok: 2006/2007

„Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Postavení prezidenta ČR zpracoval sám a uvedl jsem všechny použité prameny“.

Obsah

1.	Úvod	4
2.	Postavení prezidenta republiky	5
2.1.	<u>Parlamentní a prezidentský systém</u>	5
2.2.	<u>Ústavní postavení prezidenta České republiky</u>	6
2.3.	<u>Volba, funkční období a slib prezidenta republiky</u>	7
2.4.	<u>Imunita a exempce prezidenta republiky</u>	9
3.	Pravomoci prezidenta republiky v rámci moci zákonodárné.....	10
3.1.	<u>Právo prezidenta republiky vrátit Parlamentu přijatý zákon</u>	10
3.2.	<u>Podepisování zákonů</u>	11
3.3.	<u>Svolávání a rozpouštění Poslanecké sněmovny</u>	12
3.4.	<u>Přenesení některých pravomocí na předsedu Poslanecké sněmovny</u>	13
4.	Pravomoci prezidenta republiky v rámci moci výkonné.....	15
4.1.	<u>Výlučné pravomoci prezidenta republiky</u>	16
4.2.	<u>Pravomoci s kontrasignační odpovědností vlády</u>	16
4.3.	<u>Důsledky kontrasignace</u>	17
4.4.	<u>Přenesení některých pravomocí na předsedu vlády</u>	18
5.	Prezident republiky a moc soudní	19
5.1.	<u>Jmenování soudců</u>	19
5.2.	<u>Udělování milostí a amnestií</u>	19
6.	Pravomoci prezidenta republiky a bezpečnost státu	22
6.1.	<u>Česká republika</u>	23
6.2.	<u>Vybrané státy Evropské unie</u>	24
7.	Závěr.....	33
8.	Summary	37
9.	Použitá literatura.....	38

1. Ú v o d

Téma postavení prezidenta republiky ČR jsem si vybral, protože se jedná o problematiku vysoce zajímavou, která má z jistého úhlu pohledu bez pochyby značný vliv na další fungování demokratických států a jejich institucí.

Je to téma velice obsáhlé, nelze ho tedy v tomto pojetí zpracovat v plné šíři a proto jsem se nejprve zabýval otázkami ústavního postavení prezidenta republiky v rámci moci zákonodárné, výkonné a soudní a poté jeho rolí při zajišťování bezpečnosti státu. Nejprve jsem se soustředil na místo prezidenta republiky v ústavním systému České republiky, dále jsem se zaměřil na proces jeho volby a otázky s tím související. Důraz jsem kladl analýzu pozice prezidenta mezi ostatními ústavními orgány, jaký k nim má vztah a jaké je tedy jeho postavení v rámci dělby moci ve státě, tj. v rámci moci zákonodárné, výkonné a soudní.

V kapitole „Prezident republiky a moc soudní“ jsem se více věnoval problematice vyhlašování amnestií a udělování milostí. V poslední části s názvem „Prezident republiky a bezpečnost státu“ jsem se soustředil na postavení prezidenta a jeho úlohu ve vztahu k zajišťování bezpečnosti státu.

Pro ilustraci jsem provedl srovnání postavení prezidentů některých států Evropy a jejich úlohy při zajišťování bezpečnosti jejich zemí.

Pravomoci, které dává prezidentu republiky především úst. zák. č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, jsou v poslední době dosti diskutovány a je možné, že dojde k jejich změnám.

V jednotlivých kapitolách tam, kde jsem to považoval za zajímavé nebo důležité, pro srovnání poukazuji i na právní úpravu v zahraničí. Problémy, na které jsme narazil při zpracování této práce, popisuji v závěru.

2. Postavení prezidenta republiky

2.1. Parlamentní a prezidentský systém

V průběhu 19. století a začátkem 20. století demokratické parlamenty obvykle fungovaly za existence dědičného monarchy, který plnil tradiční ceremoniální povinnost hlavy státu, ale měl minimální odpovědnost za exekutivu. Tato tradice trvá i v 21. století v některých evropských monarchiích, např. ve Velké Británii, Belgii, Dánsku, Švédsku, Norsku, Španělsku, Monaku.

Ostatní parlamentní monarchie se staly republikami a monarchu nahradil prezident republiky. Pro republikánské formy státu je charakteristické, že v jejich čele stojí na omezené volební období volená hlava státu, která bývá nejčastěji individuální a má označení právě prezident republiky. Jedná se o ústavní orgán, který se vytvořil v procesu vývoje z funkce panovníka, kdy postupně byly od pravomoci panovníka v oblasti moci výkonné oddělena jeho osobní privilegia, popř. další pravomoci. Lze říci, že postavení prezidenta republiky je, především v evropských úpravách, založené na oslabení monarchistické myšlenky.¹

Prezident republiky je nejvyšším představitelem státu ve vztahu k ostatním mezinárodním subjektům a je nositelem státní suverenity. Demokratické státy jsou převážně založeny na teorii Montesquieuho dělby moci. Státní moc je v nich výsledkem brzd a vyvážení uplatňujících se ve vzájemných vztazích mezi nejvyššími státními orgány, a proto by žádný z nich neměl mít samostatně rozhodující vliv na výkon státní moci. Ve skutečnosti však v různých státech existují různé modely postavení prezidenta. Zjednodušeně by se daly tyto státy rozdělit na dva systémy. Jednak parlamentní, kde má vedoucí postavení parlament a prezidentský systém, kde prezident republiky stojí v čele výkonné moci a je z hlediska státní moci daleko výraznějším činitelem. V parlamentním systému je prezidentova role do jisté míry stejně ceremoniální, jako je role monarchy v konstitučních monarchiích. Prezident republiky má méně politické moci než předseda vlády nebo členové rady a rovněž slabší postavení než představitelé parlamentu. V prezidentském systému stojí prezident v čele výkonné moci, což znamená, že funkce předsedy vlády a prezidenta republiky splývají. V tomto systému je prezident považován za ústřední politickou osobnost.

Kompromis mezi oběma základními systémy je tzv. neoprezidentský systém ve Francii.

---

¹ Holander, P., Základy státovědy. Praha: Vyšehrad, 1995, str. 158 a násl.

2.2. Ústavní postavení prezidenta České republiky

Ústava České republiky (dále jen Ústava ČR) upravuje postavení prezidenta republiky v hlavě třetí pod názvem „Moc výkonná“. Již v článku 54 odst.1 Ústavy ČR je uvedeno, že prezident je hlavou státu. To neznámá, že by byl považován za nevyšší ústavní orgán. Zde se má na mysli jak reprezentativní funkci vně i uvnitř státu, zejména však ve spojitosti s článkem 63 odst. 1 písm. a), b), c), d), e) Ústavy ČR prezident republiky vystupuje jako primární subjekt mezinárodního práva veřejného, reprezentující Českou republiku. Prezident republiky je nositelem nejen vnitřní, ale zejména vnější (mezinárodní) suverenity České republiky.

Vzhledem k tomu, že Česká republika je většinou zařazována mezi republiky parlamentní, nemůže prezidenta republiky, jako představitele moci výkonné, charakterizovat jako nevyšší státní orgán ve státě. To platí, i když oproti úpravám v čistě parlamentních republikách má prezident republiky mnohem výraznější postavení a Česká republika tak nebývá řazena k republikám parlamentního systému vždy zcela jednoznačně. Doc. JUDr. Zoubek např. uvádí, že: „prezidentská instituce je omezena“ (formou volby prezidenta republiky), legislativní složkou (typicky parlamentní model),² ale na druhé straně absentuje odpovědnost prezidenta z výkonu své funkce a de facto odvolatelnost ze strany Parlamentu (prezidentský model).³ I proto lze souhlasit s tvrzením, že Česká republika je parlamentní republikou s výrazným postavením prezidenta republiky.

Prezident republiky nestojí ani v čele výkonné moci, a tím se zabývá, viz dále. Prezident republiky jako hlava státu vystupuje i jako nositel vnější suverenity a nejvyšší představitel státu vůči jiným státům a mezinárodnímu prostředí vůbec. Proto jsou mu svěřeny především pravomoci jako jsou: Zastupování státu navenek, sjednávání a ratifikování mezinárodních smluv, přijímání vedoucích zastupitelských misí, pověřování a odvolávání vedoucích zastupitelských misí.

Postavení prezidenta republiky je vyjádřeno i pravomocemi souvisejícími s mocí uvnitř státu. Těmito pravomocemi jsou např.: jmenování prezidenta a viceprezidenta Nejvyššího kontrolního úřadu a jmenování členů Bankovní rady České národní banky, u nichž prezident republiky nepotřebuje k svému rozhodnutí kontrasignaci předsedy vlády či jiného pověřeného člena vlády. K dalšímu vyjádření síly prezidentského úřadu prezidenta

---

² Čl. 54 odst. 1 Ústavy ČR

³ Gerloch, A. – Hřebejk, J. – Zoubek, V., Ústavní systém České republiky. Základy českého ústavního práva (4. vydání). Prospektrum, Praha 2002

v České republice patří znění čl. 63 Ústavy ČR, kdy prezident republiky je vrchním velitelem ozbrojených sil, jmenuje a povyšuje generály a propůjčuje a uděluje státní vyznamenání. Ostatní pravomoci dané prezidentovi republiky Ústavou ČR jsou předmětem dalších kapitol této práce.

2.3. Volba, funkční období a slib prezidenta republiky

Podle čl. 54 odst. 2 Ústavy ČR prezidenta republiky volí Parlament na společné schůzi obou komor. Společná schůze je svolávána předsedou Poslanecké sněmovny a dle čl. 37 Ústavy ČR pro toto jednání (volbu prezidenta republiky) platí jednací řád Poslanecké sněmovny.

Navrhnout kandidáta na prezidenta republiky je oprávněno nejméně 10 poslanců nebo 10 senátorů. Návrhy se předkládají společně volební komisi nejpozději 48 hod. přede dnem volby.

Prezidentem republiky může být zvolen občan České republiky, který je volitelný do Senátu (čl. 57 odst. 1 Ústavy ČR). Podle čl. 19 odst. 2 Ústavy ČR do Senátu může být zvolen každý občan ČR, který má právo volit a dosáhl věku 40 let.

Volba prezidenta republiky se koná nejvýše ve třech kolech. Prezidentem republiky je zvolen kandidát, který získal nadpoloviční většinu hlasů všech poslanců i nadpoloviční většinu hlasů všech senátorů.

Nezíská-li žádný kandidát nadpoloviční většinu hlasů všech poslanců a všech senátorů, koná se do čtrnácti dnů druhé kolo volby.

Do druhého kola postupuje kandidát, který získal nejvyšší počet hlasů v Poslanecké sněmovně, a kandidát, který získal nejvyšší počet hlasů v Senátu.

Je-li více kandidátů, kteří získali stejný nejvyšší počet hlasů v Poslanecké sněmovně, nebo více kandidátů, kteří získali stejný nejvyšší počet hlasů v Senátu, sečtou se hlasy odevzdané pro ně v obou komorách. Do druhého kola postupuje kandidát, který takto získal nejvyšší počet hlasů.

Zvolen je kandidát, který získal nadpoloviční většinu přítomných poslanců i nadpoloviční většinu přítomných senátorů.

Nebyl-li prezident republiky zvolen ani ve druhém kole, koná se do čtrnácti dnů třetí kolo volby, v němž je zvolen ten z kandidátů druhého kola, který získal nadpoloviční většinu přítomných poslanců a senátorů.

Nebyl-li prezident republiky zvolen ani ve třetím kole, konají se nové volby.

Volba prezidenta republiky se koná buď tajným nebo veřejným hlasováním. Volební řád upravuje obě možnosti. O způsobu hlasování se rozhodne na společné schůzi obou komor na návrh předsedajícího schůze. O výsledku hlasování se v každém kole sepíše zápis. Výsledek oznamuje předseda Poslanecké sněmovny na společné schůzi obou komor.

Podle čl. 54 odst. 2 Ústavy ČR se volba prezidenta republiky koná v posledních třiceti dnech volebního období úřadujícího prezidenta republiky. Uvolní-li se úřad prezidenta republiky, koná se volba do třiceti dnů. Lhůta třiceti dnů je dána proto, aby byla zajištěna kontinuita ve výkonu prezidentského úřadu.

Funkční období prezidenta republiky trvá pět let. Nikdo nemůže být zvolen více než dvakrát za sebou. To znamená, že je možné, aby byl někdo prezidentem republiky i několik volebních období, stačí jen, aby mezi druhým a třetím volebním obdobím tohoto prezidenta republiky byl zvolen někdo jiný. K tomuto tématu je třeba podotknout, že počítání volebních období současných prezidentů se počítá až od vzniku České republiky, neboť zde není kontinuita mezi úřadem prezidenta ČSFR a úřadem prezidenta ČR.

Při pohledu do historie zjistíme, že podle Ústavy z roku 1920 mohl být někdo zvolen prezidentem republiky jen dvakrát po sobě. Toto ustanovení se však nevztahovalo na prvního prezidenta republiky.

Slib prezidenta republiky – složením slibu je počátek výkonu funkce úřadu prezidenta republiky, protože teprve poté se zvolený kandidát stává prezidentem republiky se všemi právy a povinnostmi. Tento akt – prezidentský slib má konstitutivní charakter.

Prezidentský slib skládá zvolený kandidát do rukou předsedy Poslanecké sněmovny na společné schůzi obou komor Parlamentu. Slib je skládán po skončení funkčního období předchozího prezidenta republiky. V případě, že osoba, která slib skládá je poslancem či senátorem, tyto její funkce okamžikem složení slibu zanikají. Vyplývá to z neslučitelnosti těchto funkcí s funkcí prezidenta republiky.

Pokud kandidát na prezidenta republiky odmítne složit slib nebo jej složí s výhradou, nestává se prezidentem republiky a hledí se na něj jako by nebyl zvolen a je nutné provést volbu novou.

Slib prezidenta republiky (čl. 59 odst. 2 Ústavy ČR) zní: „Slibuji věrnost České republice. Slibuji, že budu zachovávat její Ústavu a zákony. Slibuji na svou čest, že svůj úřad budu zastávat v zájmu všeho lidu a podle svého nejlepšího vědomí a svědomí“.

K uvolnění funkce prezidenta republiky před skončením volebního období může dojít:

- úmrtím
- vzdáním se úřadu podle čl. 62 Ústavy ČR (abdikací)

- výrokem Ústavního soudu (čl. 65 odst. 2 a čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy ČR)

K uvolnění úřadu však nedochází, nemůže-li prezident republiky svůj úřad ze závažných důvodů vykonávat a usnese-li se na tom Poslanecká sněmovna a Senát (čl. 66 Ústavy ČR)

2.4. Imunita a exempce prezidenta republiky

Prezident republiky požívá absolutní trestní či správní imunitu po dobu výkonu své funkce.

Prezidenta republiky nelze zadržet, trestně stíhat, ani stíhat pro přešůpek nebo jiný správní delikt. Jde o absolutní imunitu v oblasti trestní i pro správní delikty. Trestní stíhání pro trestné činy spáchané po dobu výkonu prezidentské funkce je navždy vyloučeno.

Prezident republiky může být stíhán pro velezradu. Skutková podstata je vymezena v § 96 zákona o Ústavním soudu: „Velezradou pro účely tohoto zákona rozumí se jednání prezidenta republiky, směřující proti svrchovanosti a celistvosti republiky, jakož i proti jejímu demokratickému řádu“.

Ústava ČR v čl. 54 odst. 3 konstatuje, že prezident republiky není z výkonu své funkce odpovědný. Znamená to, že je ústavně nezávislým orgánem, neodpovídá za své politické činy Parlamentu či jinému či jinému orgánu (vyjma čl. 65 odst. 2 Ústavy ČR)

Naopak odpovědný je občanskoprávně (může žalovat a být žalován v občanskoprávních záležitostech) v případech, které nesouvisí s výkonem funkce.

3. Pravomoci prezidenta republiky v rámci moci zákonodárné

Přesto, že je prezident republiky volen Parlamentem, Ústava ČR zajišťuje prezidentovi nezávislé postavení vůči tomuto zákonodárnému sboru. Jeho postavení ve vztahu k Parlamentu je založeno na vzájemné spolupráci, popř. kontrole za strany prezidenta republiky (suspensivní veto, možnost rozpuštění Poslanecké sněmovny). Parlament může do výkonu funkce prezidenta republiky zasáhnout jen ve výjimečných případech. Tímto je především myšleno přijetí usnesení obou zákonodárných komor o tom, že prezident republiky nemůže svůj úřad z závažných důvodů vykonávat. K nezávislosti prezidenta republiky na Parlamentu by měla přispět i různá volební období prezidenta, poslanců a senátorů.

3.1. Právo prezidenta republiky vrátit Parlamentu přijatý zákon

Toto právo, jinak řečeno právo suspensivního veta, je rozhodnutím prezidenta v samostatné působnosti, což znamená, že k němu nepotřebuje souhlas jiné osoby či orgánu. Z možnosti využití tohoto práva jsou vyloučeny ústavní zákony.

Prezident republiky je tímto způsobem zapojen do zákonodárného procesu, i když ne jako činitel iniciativní, ale jako brzdící. Pokud se prezident republiky rozhodne využít tohoto svého práva, musí to stihnout v poměrně krátké lhůtě 15 dnů. Přičemž lhůta začíná běžet dnem, kdy byl přijatý zákon odeslán ze sněmovny a končí doručením zpět do sněmovny. Jelikož ústavní předpisy neznají obecná ustanovení o počítání lhůt v ústavním právu, existuje dvojitý výklad. První je založen na striktním zachování 15 ti denní lhůty bez ohledu na dny pracovního volna či svátky. Druhý výklad, ke kterému se přikláním i já, je postaven na řešení situace v případě, že poslední den 15 ti denní lhůty připadá na den pracovního volna nebo pracovního klidu a tudíž vrácený zákon nelze doručit do sněmovny pro překážku na straně adresáta, je považován za poslední den této lhůty první pracovní den následující po takovémto dni volna.

Vrácení zákona musí být odůvodněno. Ústavou ČR však není dáno o jaký důvod se může jednat. Prezident republiky může odmítnout zákon např. z důvodu rozporu zákona s Ústavou ČR nebo nedodržení procesních pravidel při přijímání zákonů či jen z důvodů osobního nesouhlasu s přijatým zákonem.

Jelikož se však jedná o právo suspensivního veta nikoliv absolutního, zákon bude vyhlášen tehdy pokud Poslanecká sněmovna přehlasuje prezidenta republiky nadpoloviční

většinou všech poslanců. V případě, že se tak nestane, platí, že zákon nebyl přijat. Pokud by byl v průběhu hlasování přijat nějaký pozměňovací návrh, jednalo by se o nový návrh zákona a bylo by nutné opětovně postupovat dle ust. čl. 45 a násl. Ústavy ČR, což znamená mimo jiné i to, že by se zákon dostal opět před prezidenta republiky.

3.2. Podepisování zákonů

Poté co jsou zákony schváleny, je k jejich vyhlášení potřeba, aby byly podepsány a to předsedou Poslanecké sněmovny, prezidentem republiky a předsedou vlády (čl. 51 Ústavy ČR) Pořadí podepisování a vlastní postup stanoví § 107 zák. č. 90/1995 Sb., o jednacím řádu Poslanecké sněmovny. Prvním podepisujícím je předseda Poslanecké sněmovny, který přijatý zákon podepíše a postoupí jej prezidentu republiky. Prezident republiky, pokud nevyužije svého práva vrátit Parlamentu přijatý zákon, jej podepíše a zašle zpět. Na závěr předseda Poslanecké sněmovny zašle zákon k podpisu předsedovi vlády.

Zde je třeba se zmínit o rozporu mezi zákonem o jednacím řádu Poslanecké sněmovny a Ústavou ČR, jelikož § 107 odst. 3 zák. č. 90/1995 Sb., o jednacím řádu Poslanecké sněmovny zní: „, Podepíše-li prezident republiky přijatý zákon nebo vrátí-li sněmovně přijatý zákon a Poslanecká sněmovna na vráceném zákonu setrvá, zašle předseda Poslanecké sněmovny zákon k podpisu předsedovi vlády“. Zároveň Ústava ČR v čl. 51 stanoví, kdo podepisuje přijaté zákony. Dle tohoto zákona by prezident republiky nepodepisoval zákony, které vrátil k projednání Parlamentu jelikož tyto jsou po přehlasování jeho suspensivního veta zasílány přímo předsedovi vlády. K tomu, aby byla dodržena Ústava ČR a zároveň i uvedené znění zákona by musel poté předseda vlády po svém podpisu pod přijatý zákon zaslat tento prezidentovi republiky k podpisu. Jelikož oprávnění prezidenta republiky je nutné chápat jako jeho povinnost, je prezident republiky povinen podepsat zákon i v případě, že s ním nesouhlasí a Poslanecká sněmovna přehlasovala jeho suspensivní veto.

Dle autorů Pavlíčka a Hřebejka však čl. 51 Ústavy ČR vyjadřuje nejenom kdo přijaté zákony podepisuje ale zároveň stanovuje jejich pořadí.⁴ To by ovšem znamenalo, že by předseda Poslanecké sněmovny po přehlasování prezidentova veta Poslaneckou sněmovnou, musel jednat v rozporu s ustanovením zákona a zaslat jím podepsaný přijatý zákon prezidentovi republiky, protože Ústava ČR samozřejmě má vyšší právní sílu než zákon.

---

⁴ Pavlíček, V. – Hřebejk, J., Ústava a ústavní řád ČR, Ústavní systém (2. Vydání), Linde, a.s., Praha 1998

Samotný podpis prezidentem republiky pod přijatý zákon však nemá na jeho platnost nebo účinnost vliv. Jde jen o formální akt. Odmítnutí prezidenta republiky podepsat zákon, aniž by využil svého práva vrátit Parlamentu přijatý zákon by tak mohl být pouze gestem.⁵

3.3. Svolávání a rozpouštění Poslanecké sněmovny

Dalším právem prezidenta republiky je svolávání a rozpouštění Poslanecké sněmovny. Toto právo je spíše formální, jelikož se omezuje jen na její svolávání po volbách. V případě, že prezident republiky tak neučiní, aby zasedání Poslanecké sněmovny bylo zahájeno nejpozději třicátý den po dni voleb sejde se Poslanecká sněmovna sama.

Pokud jde o svolání zasedání Senátu, k tomuto došlo pouze jednou za platnosti Ústavy ČR a bylo svoláno prezidentem republiky dle ustanovení čl. 107 odst. 2 Ústavy ČR po prvních volbách do Senátu. Senát je nerozpustitelný a jeho zasedání je stálé.

Další, a to už nikoliv formální, ale výraznou pravomocí prezidenta republiky je možnost rozpouštění Poslanecké sněmovny. K tomuto rozhodnutí prezident republiky nepotřebuje kontrasignaci další osoby. Přestože by se opravdu jednalo o velmi silné oprávnění, je toto právo Ústavou ČR limitováno ve dvou směrech. Poslaneckou sněmovnu nelze rozpustit tři měsíce před skončením jejího volebního období. Mimo toto období může prezident republiky využít svého práva jen v případech uvedených v Ústavě ČR:

- a) Poslanecká sněmovna nevyšlovala důvěru nově jmenované vládě jejíž předseda byl prezidentem republiky jmenován na návrh předsedy Poslanecké sněmovny,
- b) Poslanecká sněmovna se neusnesla do tří měsíců o vládním návrhu zákona s jehož projednáním spojila vláda otázku důvěry,
- c) Zasedání Poslanecké sněmovny bylo přerušeno po dobu delší než je přípustné,
- d) Poslanecká sněmovna nebyla po dobu delší tří měsíců způsobilá se usnášet, ačkoliv nebylo její zasedání přerušeno a ačkoliv byla v té době opakovaně svolávána ke schůzi.

V těchto případech, které znamenají politickou krizi záleží na prezidentovi, zda svého práva využije, či bude situaci řešit jiným způsobem. To se může dít např. jednáním s předsedou Poslanecké sněmovny, s předsedy politických parlamentních stran apod.

---

⁵ Hendrych,D. – Svoboda, C. a kol. Ústava České republiky: komentář.Praha C. H. BECK 1997

3.4. Přenesení některých pravomocí na předsedu Poslanecké sněmovny

Jak již bylo uvedeno v předchozích kapitolách, v případě že se uvolní úřad prezidenta republiky a nový svůj úřad dosud nezastává, Ústava ČR rozděluje pravomoci prezidenta republiky mezi předsedu vlády a předsedu Poslanecké sněmovny.

Předsedovi Poslanecké sněmovny v této době přísluší výkon těchto funkcí prezidenta republiky: jmenování a odvolávání předsedy a dalších členů vlády, přijímání jejich demise, odvolávání vlády a přijímání její demise, svolávání zasedání Poslanecké sněmovny, rozpuštění Poslanecké sněmovny, pověřování vlády, jejíž demisi přijal nebo odvolal, vykonáváním jejich funkcí prozatímně až do jmenování nové vlády, jmenování soudců Ústavního soudu, jeho předsedu a místopředsedy a jmenování členů Bankovní rady České národní banky.

V době, kdy je Poslanecká sněmovna rozpuštěna, náleží výkon výše uvedených funkcí předsedovi Senátu.

Z předchozího textu je patrné, že výkon některých funkcí náležejících prezidentovi republiky, nemůže nikdo jiný vykonávat. U práva jmenování a povyšování generálů, udělování milostí a jmenování prezidenta a viceprezidenta Nejvyššího kontrolního úřadu by dle mého názoru větší problémy nastat neměly. Mnohem závažnější následek by však mohl vyplynout z toho, že sice předseda Poslanecké sněmovny může Poslaneckou sněmovnu rozpustit v taxativně uvedených důvodech, ale již nikdo nemá právo kromě prezidenta republiky vyhlásit volbu do Poslanecké sněmovny a do Senátu. Problém by se rovněž nemělo jevit právo prezidenta republiky podepisovat zákony a zákonná opatření Senátu, neboť podpis prezidenta republiky má deklaratorní povahu a bylo by nelogické, kdyby se po zákonem objevili dva stejné podpisy, a to buď předsedy vlády nebo předsedy Poslanecké sněmovny, podle toho komu by byla tato pravomoc prezidenta republiky svěřena. Otázka se ovšem naskýtá u práva vracet Parlamentu přijaté zákony. Zde souhlasím s názorem, že pokud nebylo vydáno předběžné opatření Ústavního soudu podle ustanovení § 114 zák. č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, není důvod zákon nevyhlásit.

Předešlý výklad řešil případy, kdo zastupuje prezidenta republiky, jestliže se jeho úřad uvolní. Doposud však nebylo zmíněno zastupování prezidenta republiky v době nemoci, dovolené, delší zahraniční cesty apod. . Tyto případy ovšem neřeší ani Ústava ČR či jiný zákon. Ústava ČR předpokládá, že prezident republiky vykonává svůj úřad osobně a nepřetržitě po celou dobu funkčního období. Mým názorem je, že řešením situace by mohlo být, že by prezidenta republiky zastupoval jeho náměstek či viceprezident, který by byl volen

zároveň s prezidentem republiky. Ten by měl jasně stanovené pravomoci při dočasné neschopnosti prezidenta republiky vykonávat svůj úřad. V případě uvolnění tohoto úřadu před skončením funkčního období prezidenta, by ho ihned zastoupil, a to do volby nového prezidenta republiky a nebo až do skončení funkčního období dosavadního.

4. Pravomoci prezidenta republiky v rámci moci výkonné

Podle Ústavy ČR je moc výkonná rozdělena mezi dva subjekty, a to prezidenta republiky a vládu. Prezident je hlavou státu, ale nikoliv moci výkonné. Vrcholným orgánem výkonné moci je vláda. Vrcholné postavení nelze chápat jako nadřazenost nad prezidentem republiky, ale ve vztahu k nižším správním úřadům.⁶ Prezident republiky i vláda vykonávají své pravomoci všude tam, kde není svěřena prezidentovi republiky. Podíl vlády na moci výkonné je větší než prezidentův, protože se prezident republiky v mnoha případech neobejde bez její součinnosti.⁷

Na druhé straně se síla prezidentského úřadu projevuje v tom, zda o čem prezident republiky rozhoduje samostatně bez spolupodpisu předsedy vlády. Tyto jeho pravomoce jsou uvedeny v čl. 62 Ústavy ČR. I zde však není jeho rozhodnutí vždy ponecháno jen na jeho volné úvaze, ale je vázán stanoviskem jiného orgánu a ten nese i odpovědnost za toto rozhodnutí.⁸ Ve vztahu k moci výkonné, přesněji řečeno k druhému subjektu moci výkonné tj. k vládě, sestává především o pravomoc a odvolání předsedu a další členy vlády, přijímá jejich demisi, odvolává vládu a přijímá její demisi a o pravomoc dle čl. 62 písm. d) Ústavy ČR, podle něhož prezident republiky pověřuje vládu, jejíž demisi přijal nebo kterou odvolal, vykonáváním jejich funkcí prozatímně až do jmenování nové vlády.

Pravomoci prezidenta republiky jsou dány především čl. 62 a 63 Ústavy ČR. Podstatné je dělení pravomocí prezidenta republiky na pravomoci:⁹

1. výlučné (bez spolupodpisu)
2. s kontrasygnací odpovědností vlády (předsedy vlády nebo jím pověřeného člena vlády)

---

⁶ Pavlíček, V – Hřebejk, J., Ústava a ústavní řád ČR, Ústavní systém, doplněné a podstatně rozšířené vydání Praha: Linde, a.s., 1998, str. 246

⁷ v kapitole 3.2 kontrasygnace

⁸ Pavlíček, V. – Hřebejk, J., Ústava a ústavní řád ČR, Ústavní systém, doplněné a podstatně rozšířené vydání Praha: Linde, a.s., 1998, str. 220

⁹ Gerloch, A. – Hřebejk, J. – Zoubek, V., Ústavní systém ČR, Praha: Prospektrum 2002

4.1. Výlučné pravomoci prezidenta republiky

Podle čl. 62 Ústavy ČR prezident republiky

- a) jmenuje a odvolává předsedu vlády a další členy vlády a přijímá jejich demisi, odvolává vládu a přijímá její demisi;¹⁰
- b) svolává zasedání Poslanecké sněmovny ;
- c) rozpouští Poslaneckou sněmovnu;
- d) pověřuje vládu jejíž demisi přijal nebo kterou odvolal, vykonáváním funkcí prozatímně až do jmenování nové vlády
- e) jmenuje soudce Ústavního soudu, jeho předsedu a místopředsedy;
- f) jmenuje ze soudců předsedu a místopředsedy Nejvyššího soudu;
- g) odpouští a zmírňuje tresty uložené soudem, nařizuje, aby se trestní řízení nezahajovalo, a bylo-li zahájeno, aby se v něm nepokračovalo, a zahlazuje odsouzení;
- h) má právo vrátit Parlamentu přijatý zákon, s výjimkou zákona ústavního;¹¹
- i) podepisuje zákony;
- j) jmenuje prezidenta a viceprezidenta Nejvyššího kontrolního úřadu;
- k) jmenuje členy Bankovní rady České národní banky

4.2. Pravomoci s kontrasygnací vlády

Ve smyslu čl. 63 Ústavy ČR se zvyrazňují modelové prvky prezidentského systému a propojení funkce instituce prezidenta republiky a vlády. Dle odst. 3 čl. 63 Ústavy ČR rozhodnutí prezidenta republiky vydané podle odst. 1 a 2 čl. 63 Ústavy ČR vyžaduje ke své platnosti spolupodpis předsedy vlády nebo jím pověřeného člena vlády. Podle čl. 63 odst. 4 Ústavy ČR za rozhodnutí prezidenta republiky, které vyžaduje spolupodpis předsedy vlády nebo jím pověřeného člena vlády, odpovídá vláda.¹²

Dle čl. 63 Ústavy ČR prezident republiky:

- a) zastupuje stát navenek;

---

¹⁰ Jde de facto o nejdůležitější pravomoc prezidenta republiky v politickém kontextu

¹¹ Tzv. „právo veta“ (pouze u zákonů), které výrazně může ovlivnit legislativní proceduru

¹² Gerloch, A. – Hřebejk, J. – Zoubek, V., Ústavní systém České republiky, Prospektrum, Praha. 2002

- b) sjednává a ratifikuje mezinárodní smlouvy; sjednávání mezinárodních smluv může přenést na vládu nebo s jejím souhlasem na její jednotlivé členy;
- c) je vrchním velitelem ozbrojených sil;
- d) přijímá vedoucí zastupitelských misí;
- e) pověřuje a odvolává vedoucí zastupitelských misí;
- f) vyhlašuje volby do Poslanecké sněmovny a do Senátu;
- g) jmenuje a povyšuje generály;
- h) propůjčuje a uděluje státní vyznamenání, nezmocní-li k tomu jiný orgán;
- i) jmenuje soudce;
- j) má právo udělovat amnestii.

Dle odst. 2 čl. 63 Ústavy ČR prezidentovi republiky přísluší vykonávat i pravomoci, které nejsou výslovně v ústavním zákoně uvedeny, stanoví-li tak zákon.

Jedná se např.o:

1. jmenovací oprávnění vysokoškolských profesorů na základě návrhu vědecké rady vysoké školy podaný prostřednictvím příslušného ministerstva (§ 73 zák. č. 111/1998 Sb., o vysokých školách)
2. jmenovací oprávnění ve vztahu ke Kanceláři prezidenta republiky a Vojenské kanceláři prezidenta republiky (dle zák. č. 114/1993 Sb.)
3. rozhodování v otázkách branného zákona (zák. č. 218/1999 Sb.) např.:
  - svolení ke vstupu cizinců do vojska,
  - svolení ke vstupu občanů ČR do cizího vojska,
  - nařízení mobilizace,
  - nařízení mimořádných odvodů,
  - provádění mimořádných opatření mimo dobu branné pohotovosti státu, atd.
4. vyhlašování všeobecných voleb do zastupitelstev obcí (§ 3 odst. 1 zák. č. 491/2001 Sb., o volbách do zastupitelstev obcí a o změně některých zákonů).

4.3. Důsledky kontrasignace

Podle čl. 63 odst. 3 Ústavy ČR rozhodnutí prezidenta republiky vydané podle čl. 63 odst. 1 a 2 Ústavy ČR vyžaduje ke své platnosti spolupodpis předsedy vlády nebo jím pověřeného člena vlády.

Za rozhodnutí prezidenta republiky, které vyžaduje spolupodpis předsedy vlády nebo jím pověřeného člena vlády, odpovídá vláda (čl. 63 odst. 4 Ústavy ČR), a to i když za ni podepisují jen její předseda nebo jím pověřený člen.

4.4. Přenesení některých pravomocí na předsedu vlády

V případě, že se uvolní úřad prezidenta republiky a nový prezident republiky dosud svůj úřad nezastává, je nutné přenést některé pravomoci na jiné ústavní činitele.

Úřad prezidenta republiky se může uvolnit několika způsoby:

- a) uplyne volební období stávajícího prezidenta republiky a jeho nástupce ještě není zvolen nebo nesložil slib,
- b) abdikací prezidenta republiky – prezident republiky se vzdá svého úřadu do rukou předsedy Poslanecké sněmovny (čl. 61 Ústavy ČR),
- c) úmrtí prezidenta republiky,
- d) prezident je zbaven svého úřadu rozhodnutím Ústavního soudu ČR,
- e) Poslanecká sněmovna a Senát se usnesou na tom, že prezident republiky nemůže vykonávat svůj úřad ze závažných důvodů (čl. 64 Ústavy ČR).

K poslední možnosti uvolnění prezidentského úřadu je nutno uvést, že termín „závažné důvody“ není nikde legálně definován. Jelikož Ústava ČR zvlášť nestanoví jakou většinou toto ustanovení komory Parlamentu přijímají, lze toto dovodit z ustanovení čl. 39 odst. 1, 2 Ústavy ČR. To znamená, že ke schválení tohoto usnesení je potřeba nadpoloviční většiny přítomných poslanců nebo senátorů při minimální možné účasti jedné třetiny členů komor. Při matematickém vyjádření je tedy možné, že ke schválení usnesení o tom, že prezident republiky nemůže ze závažných důvodů vykonávat svůj úřad, postačí minimálně 34 poslanců a 14 senátorů. Toto usnesení podléhá na návrh prezidenta republiky přezkumu u Ústavního soudu (čl. 66 Ústavy ČR).

Ústava ČR ve výše uvedených případech uvolnění úřadu prezidenta republiky rozděluje jeho pravomoci mezi předsedu vlády a předsedu Poslanecké sněmovny. Předseda vlády přebírá v podstatě všechny pravomoci, které doposud podléhaly kontrasignaci, s výjimkou vyhlášení voleb do Poslanecké sněmovny a do Senátu a jmenování a povyšování generálů. Tyto pravomoci nejsou ve výše uvedeném období svěřeny nikomu.

5. Prezident republiky a moc soudní

5.1. Jmenování soudců

Soudní moc vykonávají nezávislé soudy prostřednictvím nezávislých soudců. Prezident republiky má právo, ale zároveň i povinnost tyto soudce jmenovat, čímž je mimo jiné podtržena i nezávislost těchto soudů jelikož i samotný prezident republiky by měl být nezávislý.

Soudci jsou jmenováni do svých funkcí bez časového omezení, což je další zárukou jejich nezávislosti. Za další předpoklady nezávislosti je třeba považovat jich neodvolatelnost a nepřeložitelnost. Prezident republiky však potřebuje ke svému rozhodnutí jmenovat soudce spolupodpis předsedy vlády nebo jím pověřeného člena vlády (zpravidla ministra spravedlnosti). Soudce se ujímá své funkce složením slibu. K výkonu jeho funkce k určitému soudu ho přiděluje ministr spravedlnosti.

Dále prezident republiky jmenuje z řad soudců předsedu a místopředsedy Nejvyššího soudu České republiky. U tohoto rozhodnutí není vázán stanoviskem nebo spolupodpisem jiné osoby. Musí však jmenovat do této funkce soudce, i když nemusí jít o soudce působícího u nejvyššího soudu.

Další podstatnou pravomocí prezidenta republiky je jmenování soudců Ústavního soudu. K tomuto jmenování ale potřebuje předchozí souhlas Senátu. Prezident republiky však nemá možnost ovlivnit setrvání soudců ve svých funkcích či odvolat předsedy či místopředsedy Ústavního soudu.

5.2. Udělování milostí a amnestií

Milost a amnestie jsou odpradáвна existující instituty ve všech společnostech, ve kterých existoval systém trestní spravedlnosti. Tato výsada udělit milost či amnestii většinou patřila a stále patří hlavám státu (monarchové, prezidenti apod.) , či vysokým státním funkcionářům (např. v USA guvernéri jednotlivých států), někdy i v kombinaci se zákonodárnými sbory (např. ve Francii od roku 1871 mohl udílet milost prezident republiky, ale amnestie mohla být vyhlášena pouze zákonem). Rovněž již od počátku Československé republiky byly tyto instituty součástí našeho politického systému a dochovaly se až do současnosti.

Je třeba říci, že pojem milost je z historického hlediska v ústavním právu chápán širěji a zahrnuje i milost udělovanou hromadně. Obsahem milosti v širším smyslu může být:

- a. Abolice – znamená zastavení nebo nezahájení trestního stíhání, jež je nejen zánikem stíhatelnosti, ale i zánikem trestnosti činu.
- b. Agraciace – prominutí, či zmírnění pravomocně uloženého trestu
- c. Rehabilitace – prominutí nebo zmírnění následků odsouzení, zahlazení odsouzení.

Pro výklad v této práci je důležité rozdělení milosti v širším slova smyslu na milost v užším slova smyslu (dále jen milost) a na amnestii. Zatím co milost se vztahuje na jednotlivého pachatele a konkrétní případ, amnestie je vyhlášována obecně a zahrnuje předem neustanovené množství osob a případů definovaných nejčastěji trestným činem, výší trestní sazby, druhem trestu osobou pachatele apod.

Pojem milosti se v Ústavě ČR či v ústavních zákonech vůbec nevyskytuje. S odkazem na ustanovení trestního řádu § 366 a násl. A zmínkou v důvodové zprávě k čl. 62 Ústavy ČR je možno odvodit, že se tím míní pravomoci prezidenta republiky vyjmenované v čl. 62 písm. g) Ústavy ČR. Jelikož se tedy jedná o pravomoc resp. rozhodnutí prezidenta republiky, které nevyžaduje kontrasignaci, jde podle mého názoru o velmi silnou pravomoc prezidenta republiky.

Právo prezidenta republiky udělit milost v sobě zahrnuje abolicí, agraciaci a rehabilitaci tak, jak byly výše definovány. Prezident republiky tuto svoji pravomoc nemůže přenést na jiný orgán, ale může stanovit, ve kterých případech může ministr spravedlnosti provést řízení o žádosti o milost a bezdůvodnou žádost zamítnout.

K takovému přenesení pravomoci v řízení o žádostech o milost naposledy došlo rozhodnutím prezidenta republiky č. 33/1994 Sb. V tomto prezident republiky stanoví okruh žádostí o milost, které nemůže ministr spravedlnosti zamítnout jako bezdůvodné a musí je postoupit prezidentu republiky k rozhodnutí. O ostatních žádostech o milost koná ministr spravedlnosti řízení a rozhoduje, zda jde o žádost bezdůvodnou, kterou zamítne, nebo o žádost důvodnou, kterou předloží prezidentovi republiky s návrhem na udělení milosti. Pojem „bezdůvodná žádost“ však není doposud legálně definován v Ústavě ČR ani v jiném zákoně. Prezident republiky není nikterak vázán rozhodnutím ministra spravedlnosti a může zamítnout i důvodnou žádost (dle ministra spravedlnosti) nebo naopak může udělit milost osobě, jejíž žádost ministr spravedlnosti zamítl.

Udělení milosti není podmíněno ani žádostí obviněného či odsouzeného nebo jiné osoby. Rovněž není vázáno ani na souhlas osoby, které má být milost udělena.

V případě, že byla udělena milost – abolice, tj. že trestní stíhání nesmí být zahájeno a bylo-li zahájeno, nesmí se v něm pokračovat a obviněný prohlásí do třiceti dnů od doručení usnesení o zastavení trestního stíhání, že na projednání věci trvá, trestní stíhání pokračuje. Obviněný by využil tohoto práva pravděpodobně hlavně v případě, že by byl přesvědčen o své nevině. Je to pochopitelné, jelikož zprošťující rozsudek je lepší vizitka bezúhonnosti než zastavení trestního stíhání z důvodu milosti prezidenta republiky. Jestliže obviněný využije tohoto práva, trestní stíhání pokračuje a poté ho soud shledá vinným, nemůže mu již uložit trest. Může mu však uložit povinnost k náhradě nákladů trestního řízení.

Oproti milosti, k jejímuž udělení nepotřebuje prezident republiky kontrasignaci, u amnestie je již spolupodpis předsedy vlády či jím pověřeného člena vlády nutný. Amnestie může obsahovat aboliční, agraciační i rehabilitační ustanovení.

Rozhodnutí o tom, zda a do jaké míry je osoba, jíž byl pravomocně uložen trest, účastna amnestie, učiní soud, který ve věci rozhodl v prvním stupni. Je-li takováto osoba ve výkonu trestu odnětí svobody, rozhodnutí učiní soud v jehož obvodu trest vykonává. Toto ustanovení se však týká rozhodnutí pouze o agraciaci. Aboliční rozhodnutí prezidenta republiky v rámci amnestie aplikuje v závislosti na stádiu trestního řízení policejní orgán, státní zástupce nebo soud. O účasti osoby na amnestii rozhodují orgány činné v trestním řízení z úřední povinnosti, tedy bez jakéhokoliv návrhu či žádosti.

Také udělení amnestie lze stejně jako udělení individuální milosti vázat na splnění předem daných podmínek. Tyto podmínky zpravidla spočívají v tom, že osoby, na které se amnestie vztahuje se po určité době nesmějí dopustit úmyslného trestného činu, povedou řádný život, nahradí škodu způsobenou trestným činem apod.

Rozhodnutí prezidenta republiky o udělení milosti a amnestie, pokud je kontrasignováno již nemůže být zrušeno.

6. Pravomoci prezidenta republiky a bezpečnost státu

Pojem bezpečnosti má v širším pohledu dvě stránky, zpravidla ztotožňované s vnitřní a vnější funkcí státu: bezpečnost společnosti a bezpečnost země.¹³

Zajišťování bezpečnosti společnosti zahrnuje nemalé možnosti činností různých státních orgánů. Kupř. „veřejnou bezpečnost“ resp. Běžnou policejní činnost zajišťovanou příslušníky policejních sborů (policie státní, obecní...), následně při excesech pak zde plní roli správní úřady nebo soudy projednávající správní delikty , ale i orgány státního zastupitelství a trestní soudy a nakonec i zařízení pro výkon trestu odnětí svobody (věznice). Další významnou položku ochrany „bezpečnosti“ tvoří orgány správního dozoru (tedy „policie“ jak byla chápána v nedávné minulosti),¹⁴ v neposlední řadě i další ozbrojené či neozbrojené složky a záchranné sbory a havarijní služby. Zvláštní roli sehrávají pak tyto složky a sbory v součinnosti s dalšími orgány moci výkonné v neobvyklých krizových situacích. Obvykle se ovšem řešení krizových situací spíše řadí mezi opatření týkající se bezpečnosti státu, ačkoliv jejich vznik nemusí souviset s aktivitami s vnějšku.

Bezpečnost státu by neměla být zřejmě chápána nejen jako bezpečnost ve vztahu k vnějšku, tj. k jiným státům, ale též jako ochrana před nepřátelskými akty zpravidla státních občanů (organizovaných skupin) jiných států na území státu, resp. jednání s účinky, které se projevují na území dotčeného státu a směřují proti státu. Jde tedy sice o vnější ochranu, avšak nezřídka (v případě teroristických útoků) se její funkce vykonávají uvnitř státu, obdobně jako při sledování běžné vnitřní bezpečnosti. V tomto směru se činnosti (i orgány) sledující vnitřní a vnější bezpečnost společnosti často překrývají, resp. nelze jednotlivé aktivity zcela oddělit. To ostatně často potvrzuje předmět ústavní úpravy mimořádných situacích dotýkajících se bezpečnosti státu . Neřeší se jen otázky napadení vnějším nepřitelem, ale i krizové situace vyvolané uvnitř státu (např. přírodní události).¹⁵

---

¹³ Filip, J., K otázce ústavní ochrany společnosti a státu de lege lata a de lege ferenda. Časopis pro právní vědu a praxi 4/1996, str. 631 - 641

¹⁴ Mikule, V. :Policie jako činnost a jako instituce.Policejní akademie České republiky. Praha 1998

¹⁵ Vaníček, J.:Činnost ústavních orgánů za krizových situací. Správní právo 5/2001

6.1. Česká republika

Ustanovení, podle kterých je prezident republiky vrchním velitelem ozbrojených sil a má právo jmenovat a povyšovat generály (čl. 63 odst. 1 písm. c/ a g/ Ústavy ČR), jsou patrně jedinými ustanoveními Ústavy ČR – pokud pomineme prezidentův podíl na uzavírání mezinárodních smluv – z nichž lze dovodit vztah prezidenta republiky na zajišťování bezpečnosti země. Je však třeba doplnit, že k aktům výkonu takové pravomoci je třeba kontrasignace (čl. 63 odst. 3 Ústavy).

Česká ústavní úprava rozeznává tři krizové (mimořádné) stavy: válečný stav, stav ohrožení státu a nouzový stav.

O vyhlášení válečného stavu v situaci, kdy je Česká republika napadena, nebo je-li třeba plnit mezinárodní smluvní závazky, rozhoduje Parlament usnesením, ke kterému je třeba souhlasu nadpoloviční většiny všech poslanců i senátorů (čl. 43 odst. 1 a čl. 39 odst. 3 Ústavy ČR). Prezident republiky (ani vláda) se na takovém rozhodování nijak bezprostředně nepodílí, příp. ba toliko nepřímou mohlo ovlivnit, kdyby využil svého práva účastnit se schůzi obou komor a požádat o udělení slova (a k problematice by vyjádřil svůj názor). Přísluší mu však určitá nařizovací pravomoc podle branného zákona.¹⁶

Další otázky bezpečnosti státu upravuje speciální ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, ve znění úst. zák. č. 300/2000 Sb. (dále jen ústavní zákon). Ústavní zákon sice sám výslovně nedefinuje pojem bezpečnosti České republiky, nicméně z čl. 1 a čl. 2 odst. 1 lze dovodit, že ji chápe jako zajištění svrchovanosti a územní celistvosti, demokratických základů státu a při ohrožení ve větším rozsahu i jako ochranu vnitřního pořádku a bezpečnosti, životů, zdraví, majetkových hodnot a životního prostředí. Bezpečnost České republiky zabezpečují především ozbrojené síly, ozbrojené bezpečnostní sbory, záchranné sbory a havarijní služba (čl. 2 odst. 2 ústavního zákona).

Nouzový stav se vyhláší v případě živelních pohrom, ekologických nebo průmyslných havárií, nehod nebo jiného nebezpečí. Orgánem příslušným k vyhlášení nouzového stavu je vláda, resp. její předseda v situaci, kdy hrozí nebezpečí z prodlení s tím, že takové rozhodnutí podléhá ratifikaci vlády. Takový stav lze vyhlásit na dobu 30 dnů, další prodloužení předpokládá souhlas Poslanecké sněmovny (čl. 5 a čl. 6 ústavního zákona). Prezident republiky nemá žádný podíl na rozhodování při nouzovém stavu

---

¹⁶ Zák. č. 218/1999 Sb., o rozsahu branné povinnosti a o vojenských správních úřadech, ve znění pozdějších předpisů prezident republiky rozhoduje na návrh vlády o nařízení mobilizace (demobilizace) a mimořádných odvodů

Stav ohrožení státu, jenž znamená přijetí opatření, která mohou být především předstupněm vyhlášení válečného stavu, vyhláší na návrh vlády Parlament (čl. 7 ústavního zákona) . Prezidentu opět přísluší určitá nařizovací pravomoc podle branného zákona.

Přestože by se snad na první pohled mohlo zdát, že významným orgánem pro řešení otázek bezpečnosti státu bude – již vzhledem ke svému ústavnímu zakotvení – Bezpečnostní rada státu, jak to předpokládal původní návrh ústavního zákona,¹⁷ ve skutečnosti má postavení toliko poradního, iniciativního (pomocného) orgánu, který nemá samostatnou pravomoc „v rozsahu pověření , které stanovila vláda, připravuje vládě návrhy opatření k zajišťování bezpečnosti České republiky“ (čl. 9 odst. 2 ústavního zákona). Tvoří ji předseda vlády a další členové vlády podle rozhodnutí vlády (čl. 9 odst. 1 ústavního zákona).¹⁸ Prezident republiky není sice jejím členem, má však alespoň právo účastnit se jejich schůzí, vyžadovat od ní a jejich členů zprávy a projednávat s ní nebo s jejími členy otázky, které patří do jejich působnosti (čl. 9 odst. 3 ústavního zákona).

6.2. Vybrané státy Evropské unie

Slovenská republika

Základní vymezení postavení prezidenta republiky upravuje Ústavy SR.¹⁹, která především stanoví, že prezident republiky je „hlavním velitelem ozbrojených sil“, jež jmenuje a povyšuje generály (čl. 102 odst. 1 písm. k/ a h/). Mezi jeho konkrétní oprávnění související s bezpečností (či přesněji s obranou) republiky patří právo na základě rozhodnutí Národní rady Slovenské republiky vypovídat válku (čl. 102 odst. 3 písm. l/ Ústavy SR) na návrh vlády Slovenské republiky dále může naříditi mobilizaci ozbrojených sil, vyhlásit válečný stav nebo výjimečný stav (čl. 102 odst. 1 písm. m/ Ústavy SR). Čl. 102 odst. 3 Ústavy SR v podrobnostech o podmínkách vypovídání války, vyhlášení válečného a jiných mimořádných stavů odkazuje na zvláštní ústavní zákon č. 227/2002 Z. z., o bezpečnosti státu v době války, válečného stavu, výjimečného stavu a nouzového stavu.

---

¹⁷ Poslanecká sněmovna 199, tisk 282. Předpokládalo se především, že Bezpečnostní rada státu bude za stavu ohrožení státu nebo válečného stavu přijímat rozhodnutí týkající se bezpečnosti státu.

¹⁸ Bezpečnostní rada státu byla zřízena usnesením Vlády č. 391 z r. 1998 (upravené usnesením č. 813, z r. 2001). Např. podle usnesení vlády č. 423 ze dne 3. 5. 2000 se členy Bezpečnostní rady státu stali: ministr zahraničních věcí, ministr obrany, mnistr vnitra, ministr práce a sociálních věcí, ministr financí, ministr dopravy a spojů a ministr – vedoucí úřadu vlády ČR.

¹⁹ Ústavní zákon č. 460/1992 Sb. ve znění úst. zák. č. 244/1998 Z. z., úst. zák. č. 9/1999 Z. z. a úst. zák. č. 90/2001 Z. z.

Tento ústavní zákon především, na rozdíl u většiny úprav, definuje pojem bezpečnost, což je stav, „ve kterém je zachován mír a bezpečnost státu, jeho demokratický pořádek a svrchovanost, územní celistvost a nedotknutelnost hranic státu, základní práva a svobody a ve kterém jsou ochraňovány životy a zdraví osob, majetku a životního prostředí“ (čl. 1 odst. 3).

Prezident republiky má sice některá oprávnění související s bezpečností státu, jsou ale většinou vázána na návrh či rozhodnutí jiných státních orgánů.

Z úst. zák. č. 227/2002 Z.z. tak vyplývá, že při ohrožení bezpečnosti státu nebo při bezpečnostní hrozbě jeho napadení, v době války nebo vyhlášení válečného stavu může prezident republiky na návrh vlády nařídit částečnou nebo všeobecnou mobilizaci ozbrojených sil (čl. 1 odst. 7). V čl. 2 odst. 1 téhož úst. zákona se specifikují podmínky, za kterých může prezident republiky na základě rozhodnutí Národní rady Slovenské republiky vypovědět válku: pouze v případě, že je Slovenská republika napadena cizí mocí, která ji válku vypověděla válku, nebo bez vypovězení války narušila její bezpečnost, anebo jde o plnění závazků z mezinárodních smluv. V jejím průběhu může prezident republiky na návrh vlády nařídit výkon mimořádné služby vojákům, resp. povolát na tuto službu odvedence nebo nařídit všeobecnou nebo částečnou mobilizaci.

Válečný stav může prezident republiky vyhlásit na návrh vlády jen za podmínky, že Slovenské republice bezprostředně hrozí vypovězení války nebo bezprostředně hrozí napadení cizí mocí bez vypovězení války. V tomto případě, stejně jako při posuzování podmínek výjimečného stavu, je prezidentovi poskytnuto diskreční oprávnění: samo naplnění jedné z uvedených podmínek nestačí, prezident má právo zvážit, zda válečný stav na základě návrhu vlády vyhlásit či nikoliv. I v době válečného stavu je prezident oprávněn nařídit výkon mimořádné služby vojákům, resp. povolát na tuto službu odvedence nebo neřídit všeobecnou nebo částečnou mobilizaci.

Výjimečný stav může prezident republiky na návrh vlády vyhlásit jen za podmínky, že došlo nebo bezprostředně hrozí, že dojde k teroristickému útoku, k rozsáhlým pouličním nepokojům spojeným s útoky na orgány veřejné moci, drancování obchodů a skladů nebo jiným hromadným násilným protiprávním jednáním, které svým rozsahem nebo následky podstatně ohrožuje či narušuje veřejný pořádek a bezpečnost státu, pokud ho není možné odvrátit (běžnou) činností orgánů veřejné moci. V době výjimečného stavu může prezident republiky na návrh vlády nařídit výkon mimořádné služby vojákům, resp. povolát na tuto službu vojáky v záloze (čl. 4 odst. 5 úst. zák. č. 227/2002 Z.z.).

Nouzový stav je oprávněn vyhlásit vláda za podmínky, že došlo nebo bezprostředně hrozí, že dojde k bezprostřednímu ohrožení života a zdraví osob, životního prostředí anebo

k ohrožené značných majetkových hodnot v důsledku živelné pohromy, katastrofy, průmyslové, dopravní nebo jiné provozní havárie. Avšak pouze prezident republiky má právo v době nouzového stavu na návrh vlády nařídit výkon mimořádné služby vojákům, resp. povolat na tuto službu vojáky v záloze.

Podle čl. 8 úst. zák. č. 227/2002 Z.z. se zřizuje Bezpečnostní rada Slovenské republiky, která se v době míru jako poradní orgán podílí na vytváření a realizaci bezpečnostního systému Slovenské republiky. Nicméně v době války, válečného nebo výjimečného stavu, jestliže je znemožněna činnost vlády, vykonává, s určitými výjimkami, její ústavní pravomoci. Bezpečnostní rada má devět členů: předsedou je předseda vlády, místopředsedou je místopředseda vlády pověřený předsedou Bezpečnostní rady, ministr obrany, ministr vnitra a ministr zahraničních věcí. Další členy jmenuje a odvolává na návrh předsedy vlády prezident republiky. Prezident republiky sice členem Bezpečnostní rady není, má však právo navrhopvat její svolání a účastnit se na jejích zasedáních, dále má právo požadovat od předsedy Bezpečnostní rady a dalších jejích členů informace „potřebné k plnění svých úkolů“ a právo předkládat Bezpečnostní radě návrh ve věcech bezpečnosti státu.

Za určitou zvláštnost lze označit pravomoc Ústavního soudu Slovenské republiky rozhodovat o tom, zda rozhodnutí o vyhlášení výjimečného stavu nebo stavu nouze a na ně navazující další rozhodnutí byla vydána v souladu s Ústavou SR nebo ústavním zákonem (čl. 129 odst. 6 Ústavy SR).

Polská republika

Polský prezident je „nejvyšším velitelem ozbrojených sil“ (čl. 134 odst. 1 Ústavy), který pro dobu války jmenuje na návrh předsedy Rady ministrů vrchního velitele ozbrojených sil (čl. 134 odst. 4 Ústavy). Jeho pozice je však ve vztahu k bezpečnosti státu formulována výrazněji. Nejenže bdí nad dodržováním Ústavy, ale také střeží suverenitu a bezpečnost státu, jakož i nedotknutelnost a nedílnost jeho území (čl. 126 odst. 2 Ústavy), což stvrzuje i dikce jeho přísahy, kde se mimo jiné uvádí, že prezident bude „střežit důstojnost národa, nezávislost a bezpečnost státu“ (čl.130 Ústavy). Poradním orgánem prezidenta republiky ve věcech vnitřní i vnější bezpečnosti státu je Rada národní bezpečnosti (čl. 135 Ústavy). V případě bezprostředního vnějšího ohrožení státu prezident republiky vyhláší na návrh předsedy Rady ministrů všeobecnou nebo částečnou mobilizaci a nasazení ozbrojených sil k obraně Polské republiky (čl. 136 Ústavy).

Oddíl XI Ústavy Polské republiky nese označení „Mimořádné stavy“, kterými se rozumí stav válečný, výjimečný nebo živelní pohromy (čl. 228 odst. 1). Zásady činnosti veřejné moci a rozsah, v jakém mohou být omezeny svobody a práva člověka a občana v době mimořádných stavů, stanoví zákon (čl. 228 odst. 3 Ústavy), přesto Ústava vymezuje alespoň základní roli ústavních orgánů v těchto krizových situacích.

Především je prezident republiky oprávněn vyhlásit na návrh Rady ministrů válečný stav, pokud byla Polská republika ohrožena zvnějšku, došlo-li k ozbrojenému napadení území Polské republiky, nebo má-li plnit mezinárodní závazek ke společné obraně proti agresí (čl. 229 Ústavy).

Je-li ohroženo ústavní zřízení státu, bezpečnost občanů nebo veřejný pořádek, může prezident republiky na návrh Rady ministrů vyhlásit výjimečný stav na dobu 90 dnů: ten může být se souhlasem Senátu jednou prodloužen nejdéle o 60 dnů (čl. 230 Ústavy). Nařízení o vyhlášení válečného nebo výjimečného stavu předkládá prezident republiky Sejmu do 48 hodin od podpisu. Sejm nařízení neprodleně projedná a může jej zrušit absolutní většinou hlasů za přítomnosti nejméně poloviny zákonodárného počtu poslanců (čl. 231 Ústavy).

Stav živelní pohromy, jehož účelem je předejít následkům přírodních katastrof a technických havárií, resp. vzniklé škody odstranit, může zavést Rada ministrů nejdéle na dobu 30 dnů, prodloužení je možné se souhlasem Sejmu (čl. 232 Ústavy).

Prezident republiky je dále v době válečného stavu, nemůže-li se Sejm sejít ke schůzi, oprávněn na návrh Rady ministrů vydávat nařízení s mocí zákona, která podléhají následnému schválení Sejmu (čl. 234 odst. 1 Ústavy).

Maďarská republika

Také prezident Maďarské republiky je vrchní velitelem ozbrojených sil (§ 29 odst. 2 Ústavy). K rozhodnutí o vyhlášení válečného, výjimečného a nouzového stavu a k vytvoření Rady obrany je příslušný Parlament.

Výjimečný stav se vyhláší v případě válečného stavu nebo nebezpečí ozbrojeného útoku cizí mocí; zároveň se vytváří Rada obrany.

Stav nouze se vyhláší v případě ozbrojených jednání směřujících ke svržení ústavního řádu nebo k výlučnému uchopení moci, dále v případě vážných násilných činů spáchaných se zbraní, živelních pohrom nebo průmyslných nehod ohrožujících životní a majetkovou bezpečnost občanů v masových rozměrech (§ 19 odst. 3 Ústavy).

Ovšem za situace, kdy Parlament taková rozhodnutí přijmout nemůže, protože nezasedá nebo jej nelze svolat pro krátkost času, resp. mimořádné události neumožňují jeho svolání, přechází všechna tato rozhodovací oprávnění na prezidenta republiky (§ 19/A odst. 1 Ústavy), včetně rozhodování o nasazení ozbrojených sil a rozhodování o mimořádných opatřeních v době vyhlášení stavu nouze (§ 19/C odst. 1 Ústavy).

Ať již byla Rada obrany vytvořena Parlamentem nebo prezidentem republiky, podle Ústavy je její předsedou prezident republiky a jejími členy jsou předseda Parlamentu, vedoucí poslaneckých skupin politických stran, které mají zastoupení v Parlamentu, ministerský předseda, ministři, velitel a náčelník generálního štábu armády (§ 19/B odst. 2 Ústavy).

Po dobu výjimečného stavu Rada obrany rozhoduje o nasazení ozbrojených sil, jakož i o zavedení mimořádných opatření (§ 19/B odst. 1 Ústavy) a dále jí přísluší vykonávat práva na ni přenesená Parlamentem, práva prezidenta republiky a práva vlády (§ 19/B odst. 3 Ústavy).

Podrobnosti o pravidlech používaných při výjimečném stavu a stavu nouze stanoví zákon, k jehož přijetí je třeba souhlasu dvoutřetinové většiny přítomných poslanců (§ 19 Ústavy).

Republika Slovinsko

Prezident Republiky Slovinsko je vrchním velitelem branných sil (čl. 102 Ústavy). K „zajišťování bezpečnosti“ Ústava uvádí, že stát vychází především z mírové politiky a kultury míru a nenásilí (čl. 124 odst. 3). Rozlišuje se válečný a stav výjimečný.

Ústava definuje toliko stav výjimečný, který se vyhlásí tehdy jestliže existenci státu ohrožuje velké a všeobecné nebezpečí (čl. 92 odst. 1 Ústavy).

O vyhlášení válečného stavu nebo výjimečného stavu, o nutných opatřeních a jejich provádění rozhoduje n návrh vlády Státní shromáždění; Státní shromáždění samostatně rozhoduje o použití branných sil (čl. 92 odst. 1 a 2 Ústavy). Nemůže-li se Státní shromáždění sejít, rozhoduje v uvedených věcech prezident republiky. Taková rozhodnutí podléhají schválení Státním shromážděním, jakmile se sejde (čl. 92 odst. 3 Ústavy). Nemůže-li se Státní shromáždění v důsledku výjimečného nebo válečného stavu sejít, je prezident republiky oprávněn vydávat na návrh vlády zákonná opatření, která také podléhají ratihabici Státním shromážděním, jakmile se sejde (čl. 108 Ústavy).

Ústava nezná speciální orgán, který by se zabýval otázkami bezpečnosti, resp. obrany republiky.

Rumunsko

Podle Ústavy je prezident Rumunska také „garantem národní nezávislosti, jednoty a územní celistvosti země“ (čl. 80 odst. 1). Je vrchním velitelem ozbrojených sil a plní funkci předsedy Nejvyšší rady obrany země (čl. 92 odst. 1 Ústavy). Prezident také uděluje maršálské, generálské a admirálské hodnosti (čl. 94 písm. b/ Ústavy).

Ústava rozlišuje vyhlášení válečného stavu, stavu obležení a výjimečného stavu.

K vyhlášení válečného stavu, stejně jako všeobecné nebo částečné mobilizace je příslušný Parlament, resp. jeho obě komory (Poslanecká sněmovna a Senát) na společné schůzi (čl. 62 odst. 2 písm. c/ a s/ Ústavy). Částečnou nebo všeobecnou mobilizaci je oprávněn na základě předběžného souhlasu vyhlášovat i prezident republiky (čl. 92 odst. 2 Ústavy). V případě ozbrojené agrese proti Rumunsku činí prezident opatření k zastavení této agrese, o čemž uvědomí Parlament (čl. 92 odst. 3 Ústavy).

Stav obležení nebo výjimečný stav vyhláší prezident republiky v souladu se zákonem; přijatá opatření se předkládají Parlamentu ke schválení (čl. 93 odst. 1 Ústavy). Parlament má zasedat, resp. je svolán, aby zasedal po dobu trvání vyhlášení těchto krizových stavů (čl. 93 odst. 3 Ústavy).

Souvislost s krizovými stavy má patrně i ustanovení, podle které je vláda oprávněna „ve výjimečných případech“ schválit „naléhavá opatření“; platnost nařízení potvrzuje či zamítá Parlament zákonem (čl. 114 odst. 4 a 5 Ústavy).

Podrobnosti o složení Nejvyšší rady obrany země Ústava neuvádí, toliko stanoví její úkoly; organizovat a koordinovat činnosti, které se dotýkají obrany země a národní bezpečnosti (čl. 118 Ústavy).

Republika Portugalsko

Prezident republiky Portugalsko je mj. „ručitelem národní nezávislosti, jednoty státu a chodu demokratických institucí“ a vrchním velitelem branných sil (čl. 123 Ústavy). Ústava rozeznává vyhlášení války, stav obležení nebo výjimečný stav.

Prezident republiky vyhláší válku v případě agrese již uskutečněné nebo bezprostředně hrozící, a to vždy na návrh vlády a po slyšení Státní radou²⁰, jakož i na základě zmocnění Shromáždění republiky; pokud se Shromáždění republiky nemohlo sejít, na základě zmocnění Stálého výboru Shromáždění republiky (čl. 138 písm. c/, čl. 164 písm. n/ Ústavy).

Definování stavu obležení a stavu výjimečného obsahuje část upravující základní práva a povinnosti, a to v souvislosti s jejich možným omezeními. Oba stavy mohou být vyhlášeny pouze v případech agrese zahraničních branných sil již uskutečňované anebo bezprostředně hrozící, v případech závažného ohrožení nebo rušení demokratického ústavního řádu, anebo v případech veřejného stavu nouze (řl. 19 odst. 2 Ústavy). Výjimečný stav se vyhlásí, jestliže předpoklady výše uvedené „se projeví slabší měrou“ (čl. 19 odst. 3 Ústavy), z čehož vyplývá, že zavedení stavu obležení patrně předpokládá větší intenzitu agrese, ohrožení nebo rušení.

Prezident republiky je oprávněn vyhlásit stav obležení nebo výjimečný stav, pokud byly splněny výše uvedené podmínky, takovému aktu však musí předcházet slyšení vlády a zmocnění Shromáždění republiky nebo souhlas Stálého výboru Shromáždění republiky (čl. 137 písm. d/ a čl. 141 odst. 1 Ústavy). Vyhlášení stavu obležení nebo výjimečného stavu schvaluje nebo potvrzuje Shromáždění republiky (čl. 164 písm. m/ Ústavy).

Nejvyšší radě národní obrany, jejíž složení upravuje běžný zákon, předsedá prezident republiky. Má postavení zvláštního poradního orgánu pro věci národní obrany a výstavby, činnosti a disciplíny branných sil (čl. 274 Ústavy).

---

²⁰ Státní rada je politickým poradním orgánem prezidenta republiky, který se skládá z těchto členů: předseda Shromáždění republiky, ministerský předseda, předseda Ústavního sudu, Ochránce spravedlnosti (ombudsman), předsedové regionálních vlád, předchozí prezidenti republiky, pět občanů vybraných prezidentem (na jeho funkční období)

Řecká republika

V přísaze prezidenta Řecké republiky se mj. stanoví, že má „bránit národní nezávislost a územní celistvost země“ (čl.33 odst. 2 Ústavy). Prezident republiky je „hlavou národních ozbrojených sil, velení nad nimi vykonává vláda, jak stanoví zákon“; prezident udílí podle zákona hodnosti příslušníkům ozbrojených sil (čl. 45 Ústavy).

Ústava zná nouzový stav a výjimečný stav.

Ve „výjimečných případech mimořádně naléhavého a nepředvídatelného nouzového stavu“ je prezident republiky oprávněn na návrh vlády vydávat akta se zákonným obsahem, které podléhají následujícímu schválení Parlamentem (čl. 44 odst. 1 Ústavy).

O vyhlášení výjimečného stavu v případě války nebo mobilizace z důvodu vnějšího nebezpečí nebo nebezpečí ohrožení národní bezpečnosti, jakož i při ozbrojeném povstání za účelem svržení demokratického režimu, rozhoduje na návrh vlády Parlament (čl. 48 odst. 1 Ústavy). Jestliže Parlament nezasedá nebo nemůže (včas) sejít, vyhlásí výjimečný stav nařízením prezident republiky na návrh ministerské rady (čl. 48 odst. 2 Ústavy). Doba stanovená v rozhodnutí nesmí překročit patnáct dnů a lze ji prodloužit nejvýše o dalších patnáct dnů rozhodnutím Parlamentu (čl. 48 odst. 3 Ústavy). V době výjimečného stavu je prezident oprávněn vydávat na návrh vlády nařízení za účelem uspořádání naléhavých náležitostí nebo za účelem obnovy ústavního pořádku; podléhají ratifickaci Parlamentem (čl. 48 odst. 5 Ústavy). Ústavy se nezmiňuje o speciálním orgánu zřizovaném z důvodu bezpečnosti.

Francouzská republika

Prezidenta Francouzské republiky Ústava mj. charakterizuje jako ručitele státní nezávislosti, územní celistvosti a zachování smluv (čl. 5). Je velitelem armád a předsedá nejvyšším radám a výborům národní obrany (čl. 15 Ústavy. Jako krizové stavy lze označit vyhlášení války a stav obležení; Ústava je blíže nedefinuje.

K usnesení o vyhlášení války je oprávněn Parlament (čl. 35 Ústavy), stav obležení se vyhláší dekretem ministerské rady nejdéle na dobu dvanáct dní, může být prodloužen se souhlasem Parlamentu (čl. 36 Ústavy).

Zdá se tedy, jako by se prezident republiky na řešení výjimečných situací vůbec nepodílel, což ovšem není vůbec pravda. Postavení prezidenta republiky se totiž v krizových situacích , tj. pokud řádně nefungují ústavní orgány, přibližuje takřka roli neomezeného

vládce; za situace, kdy jsou vážně a bezprostředně ohroženy instituce republiky, národní nezávislost, územní celistvost nebo plnění mezinárodních závazků, a je-li porušen řádný chod ústavních orgánů veřejné moci, činí prezident po poradě s ministerským předsedou, předsedy sněmoven a Ústavní radou opatření, která okolnosti vyžadují (čl. 16 odst.1 Ústavy). Tato opatření mají být vedena snahou zajistit ústavním orgánům veřejné moci v co nejkratší době prostředky k plnění jejich poslání (čl. 16 odst. 3 Ústavy); opatření nepodléhající kontrasignaci (čl. 19 Ústavy). Prezident republiky může učinit i taková opatření, k jejichž přijetí by jinak bylo třeba zákona, nebo dokonce ústavního zákona.

7. Závěr

Dle rozboru kapitol této bakalářské práce jsem dospěl k názoru, že pokud dobře funguje státní mechanismus, nemá prezident republiky příliš velký vliv na chod výkonu státní moci. Změna nastává v okamžiku, kdy tento mechanismus přestane fungovat a dojde k nenadálé události např. k politické krizi ve státě. V tomto případě jeho význam vzrůstá, protože je to právě on, kdo by měl takové krize řešit a Ústava ČR mu k tomu stanoví práva a povinnosti.

Jeho pravomoci jsou rozděleny na ty, u nichž při rozhodnutí potřebuje kontrasignaci předsedy vlády nebo jím pověřeného člena vlády a na ty, kdy rozhoduje sám. Ale i v těchto případech je někdy vázán např. návrhem předsedy vlády při jmenování ostatních členů vlády nebo souhlasem Senátu při jmenování soudců Ústavního soudu. I z výše uvedených důvodů proto nelze o postavení prezidenta republiky říci, že je u nás slabé. Ale i přesto se domnívám, že v České republice hraje dominantní roli Parlament a v něm politické strany, což potvrzuje i aktuální politického dění a ČR tak naplňuje definici parlamentní republiky.

Při zpracování této práce jsem se setkal s poměrně nečekaně velkým množstvím nedostatků nebo nepřesností v naší legislativě, které bych rád popsal. Jako jeden z nich se mi jeví zastupování prezidenta republiky v jeho úřadě, kdy Ústava ČR předpokládá, že prezident republiky může vykonávat svou funkci 24 hodin denně po celé pětileté funkční období. Situaci by mohla usnadnit volba jeho náměstka či viceprezidenta.

Tato volba by vyřešila i další problém, který by mohl nastat v případě, že by prezident republiky rozpustil Poslaneckou sněmovnu a poté by abdikoval, zemřel apod.. Nová Poslanecká sněmovna by mohla být zvolena, jestliže pouze prezident republiky má právo vyhlásit volby do této komory Parlamentu. Rovněž by se nemohla konat volba prezidenta republiky bez poslanců. Vznikl by tak patový stav, který by nemohl vyřešit ani Senát vydáním zákonného opatření, neboť Senátu nepřísluší přijímat zákonná opatření ve věcech Ústavy. Tedy jestli by byl zvolen společně s prezidentem republiky jeho zástupce, mohl by tento ihned po abdikaci nebo smrti prezidenta republiky nastoupit do jeho funkce, vyhlásit volby do Poslanecké sněmovny a bylo by vše v pořádku. Tento problém se mi jeví jako závažný nedostatek Ústavy ČR.

Rovněž si myslím, že není dostatečně legislativně upraveno, kdo a jakým způsobem zkoumá, zda kandidát na prezidenta republiky splňuje Ústavou předepsané podmínky a případného nevyhovujícího kandidáta odmítne.

Dále jsem objevil rozpor mezi Ústavou ČR a zákonem č. 90/1995 Sb., o jednacím řádu Poslanecké sněmovny, kdy není jasné, zda prezident republiky má podepisovat zákon, který vrátil Poslanecké sněmovně a toto jeho suspenzivní veto přehlasovala.

Jak jsem se již zmínil ve své práci, Ústava ČR nepoužívá pojem „milost“, který je však v návaznosti používán v zákoně č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním. V této souvislosti chci podotknout, že se domnívám, že právo prezidenta republiky „udělit milost“ dle písm. g/ čl. 62 Ústavy ČR, je příliš silné a neomezené. Určitě by stálo za zvážení toto právo omezit kontrasignací jiného orgánu, neboť jde o závažný zásah do spravedlnosti jako takové a nejsem přesvědčen o tom, že by osoba prezidenta republiky mohla být spravedlivější než náš soudní systém se všemi řádnými i mimořádnými opravnými prostředky. Rovněž si myslím, že by se toto právo mělo používat spíše výjimečně.

Dalším nedostatkem spatřuji v absenci normy, která by upravovala počítání lhůt v ústavním právu a legálně definovala „závažné důvody“ dle č. 66 Ústavy ČR. Pozornost by si zasloužila i otázka výše kvóra postačujícího ke schválení usnesení Poslanecké sněmovny a Senátu o tom, že prezident republiky nemůže ze závažných důvodů vykonávat svůj úřad. Podobná otázka se naskýtá i ohledně počtu hlasů senátorů důležitých ke schvalování žaloby pro velezradu spáchanou prezidentem republiky.

Na základě zkoumaných skutečností lze dospět k některým obecnějším závěrům o roli prezidenta republiky při zajišťování bezpečnosti státu. Především je třeba předeslat, že význam prezidenta republiky v dané oblasti nepochybně souvisí s formou vlády uplatňovanou v konkrétním státě, tedy obecně i s postavením prezidenta republiky v takovém systému, resp. šíří jeho pravomocí vůbec.

Míra podrobností ústavní úpravy otázek bezpečnosti státu, resp. stipulace krizových (mimořádných) stavů má zpravidla spojitost s dobou přijetí (stářím) ústavní úpravy; čím je regulace novější, tím je podrobnější.²¹ Ovšem nejen konstituce zánovní, ale i některé z novějších obsahují někdy úpravu dosti fragmentální, nedefinující podrobně podmínky a okolnosti jednotlivých mimořádných stavů ani roli státních orgánů při jejich vyhlášení, průběhu apod.

Samostatné vymezení pojmu bezpečnosti státu ústavy zpravidla nereglementují, výjimkou se zdají státy, kde problematiku upravují speciální ústavní zákony. Ústavní definování vztahu prezidenta republiky k otázkám bezpečnosti státu (jako jejího garanta

---

²¹²¹ Kupř. nebyla zmíněna Ústava Italské republiky, která se problematiky dotýká jen skoupě, jen v čl. 78 a čl. 87

apod.) je méně časté, nikoliv však vzácné; zpravidla je pak provádějí ty ústavy, kde je prezident republiky obecně koncipován jako silnější prvek vládního systému.

Pro všechny prezidenty je charakteristické, že mohou otázky bezpečnosti země – v různé intenzitě – ovlivnit díky funkci vrchního (hlavního, nejvyššího) velitele ozbrojených (branných) sil, s čímž často souvisí i právo jmenovat nejvyšší představitele armády. Pouze některým z nich přísluší z ústavy i související právo se nějakým způsobem podílet na mobilizaci ozbrojených sil, takové oprávnění ovšem může stanovit i běžné zákonodárství.

Vyhlášení válečného stavu (vypovězení války) je zpravidla záležitostí zákonodárného sboru (příp. na návrh vlády), pouze v mimořádných situacích, kdy tento orgán nemůže z objektivních důvodů zasedat, přísluší toto právo prezidentu republiky. Většinou však pouze na návrh nebo se souhlasem dalšího státního orgánu, zpravidla exekutivy, eventuálně poradního orgánu. Takový akt nezřídka podléhá ratifikaci zákonodárným sborem, resp. jeho přechodným reprezentantem. Méně často přísluší toto právo přímo hlavě státu, nicméně jen na návrh vlády a se stanovením relativně přesných podmínek jeho využití.

Stav ohrožení státu (výjimečný stav, stav obležení) se vyhláší v případech závažných ohrožení nebo dokonání aktů uvnitř státu (teroristické útoky, drancování apod.), popř. i hrozby z vnějšku; někdy bývá jakýmsi předstupněm k vyhlášení války. Tento stav vyhláší buď prezident republiky, nebo parlament, ve valné většině na návrh vlády. Zpravidla je trvání výjimečného stavu časově omezeno a o jeho eventuálním prodloužení již rozhoduje takřka výhradně parlament.

Zavedení nouzového stavu (stavu živelní pohromy) zpravidla zapříčiňují přírodní katastrofy, ekologické nebo průmyslové havárie apod. O jeho vyhlášení (pokud je v ústavě vůbec upraven) rozhoduje většinou vláda, zcela vzácně je příslušný parlament, eventuálně subsidiárně i hlava státu. I zde v některých případech platí časové omezení trvání nouzového stavu, kdy o jeho prodloužení rozhoduje parlament.

Ve většině států je zřizován – buď pro období standardního stavu, nebo jen v situacích mimořádných – zvláštní orgán (bezpečnostní rada, rada obrany apod.), složený většinou ze zástupců moci výkonné příp. i moci zákonodárné. Tento orgán může mít charakter poradního, pomocného orgánu sloužícího zpravidla vládě nebo jde o zvláštní orgán, který uplatňuje v mimořádných situacích samostatnou pravomoc, nezřídka pak nahrazuje činnost jiných ústavních orgánů.

Pokud jde o vztah prezidenta republiky k tomuto orgánu, vyskytuje se několik přístupů. V některých případech prezident republiky není jejím členem, ale může se zúčastnit jeho jednání nebo vyžadovat určité informace od jeho členů (to se zpravidla týká orgánů

poradního typu). Zcela výjimečně se jedná výslovně o poradní orgán prezidenta republiky. Pokud jde o orgán s exekutivními pravomocemi, prezident zpravidla bývá plnohodnotným členem, někdy mu i přímo předsedá. Výjimečné postavení ovšem zaujímá prezident Francouzské republiky – to ale souvisí s formou vlády (prezidiální parlamentarismus) – na rozhodování ve výjimečných situacích má rozhodující podíl.

Závěrem této práce bych chtěl konstatovat, že všechny problémy, které se zvolené problematiky dotýkají, nebyly zmíněny a mnoho z těch, které by si zasloužily důkladný rozbor, byly jen stručně uvedeny. Nepochybně se totiž jedná o velmi široké téma, jehož komplexní zpracování by přesahovalo rozsah této práce.

8. Summary

I have chosen the topic called the president's status in the Czech Republic, because it is highly interesting and from a certain point of view has a considerable influence on democratic state and its institutions' functioning. The topic in question is very extensive that is impossible to embrace it completely in my bachelor's work, thus I started with constitutional position of president among legislative, executive and judiciary, then I continued with his/her role in ensuring the security of a state.

First I concentrated on constitutional status of the president of the Czech Republic, afterwards I analyzed the process of his/her vote and related questions. The emphasis was put on president's position between other constitutional authorities, their mutual relations and in consequence his/her place in terms of separation of powers in a state i.e. within the scope of the legislative, executive and judicial power.

I paid more attention to proclaiming amnesties and granting pardons in the chapter called "President of republic and judicial power". The last part called "President of republic and safety of a state" was dedicated to president's status and his/her role in ensuring security. For providing better understanding I confronted position of presidents in some European countries and their role in national security.

Competences given to a president by the Czech constitutional law no.1/ 1993 Col. Czech Constitution are being discussed a lot recently and it is possible that there will be some change in future.

Again for comparison I advert to foreign legal regulation where I consider it interesting in several chapters. Problems which appeared during my analysis are described in the conclusion.

9. Použitá literatura

Filip, J.: Ústavní právo. I – II, Masarykova univerzita v Brně. Brno 2002

Gerloch, A. – Hřebejk, J. – Zoubek, V.: Ústavní systém České republiky – Základy českého ústavního práva . Prospektrum. Praha 2002.

Hollander, P.: Základy všeobecné státovědy. Vyšehrad. Praha 1995

Pavlíček, J. – Hřebejk, J.: Ústava a ústavní řád České republiky, Ústavní systém . Linde. Praha 1998.

Hendrych, D. – Svoboda, C a kol.: Ústava České republiky, komentář C.H. BECK. Praha 1997

Blakož, J. – Balaš, V. – Klíma, K.: Srovnávací ústavní právo. CODEX. Praha 1998.

Zimek, J.: Ústavní vývoj Českého státu. Masarykova univerzita v Brně. Brno 1996.

Dančák, B. – Šimíček, V.: Bezpečnost České republiky. Masarykova univerzita v Brně. Mezinárodní politologický ústav. Brno 2002.

Mikule, V. – Pavlíček, V.: Zajišťování bezpečnosti České republiky . Linde. Praha 2001

Klokočka, V. – Wagnerová, E.: Ústavy států Evropské unie. Linde. Praha 1997

Pavlíček, V. – Jirásková, V. a kol.: Transformace ústavních systémů zemí střední a východní Evropy. Vodnář. Praha 2001

Časopis pro právní vědu a praxi 4/1996